

لیقوان

نگین کرهستان سهند

یوسف خیریان لیقوانی

۱۳۹۶

سرشناسه	: خیریان لیقوانی، یوسف، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآورنده	: لیقوان نگین کوهستان سهند/ یوسف خیریان لیقوانی.
مشخصات نشر	: تبریز: تارا گرافیک، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۴۲۲ ص.
شابک	: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۹۶۰۰۸ - ۷ - ۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا
موضوع	: لیقوان
موضوع	: Ligvan (Iran)
رده‌بندی کنگره	: ۹۱۳۹۶ خ ۷ ی / DSR ۲۱۱۹
رده‌بندی دیوپی	: ۹۵۵/۳۲۲۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۸۸۳۹۴۵

آلة وان نگین کوهستان سهند

نویسنده:

یوسف خیریان لیقوانی

قطع: وزیری - ۴۲۲ صفحه

نوبت چاپ: ۱

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

ناشر: تارا گرافیک

حروفچینی و صفحه‌آرایی: آذین کامپیوتر (۰۲۴۷۰۵) - ۰۴۱

تاریخ و محل نشر: ۱۳۹۶، تبریز

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۹۶۰۰۸ - ۷ - ۸

انتشارات تارا گرافیک: تبریز، خیابان مدرس، بالاتر از آتش نشانی
ساختمان میعاد، واحد B2

تلفن: ۰۴۱-۳۵۲۳۷۲۶۶

کلیه حقوق کتاب برای مؤلف محفوظ است.

فهرست

۱۵

بیشگفتار

فصل اول: سهند و سهندآباد

۱۹	سهند و سهندآباد
۲۲	روستاها و سهندآباد
۲۴	خصوصیات خاها و روستایی
۲۷	درآمد روستاییان سهند و نوع آن
۲۹	موقعیت جغرافیایی سهند
۳۱	آب و هوای سهند (هواشناسی)
۳۴	کشاورزی در سهندآباد
۳۷	محصولات کشاورزی در نقاط مختلف سهند
۳۹	دامپروری در سهندآباد
۴۲	وضعیت مراتع سهند
۴۵	زنبورداری در سهندآباد
۴۶	راههای ارتباطی سهند
۴۹	ولکانولوژی سهند
۴۹	چینه‌شناسی تشکیلات آتشفشانی
۵۱	زمین و پیدایش دوران‌ها
۵۴	سهند آتشفشان خاموش
۵۸	محیط‌زیست و حیات‌وحش آن
۶۰	حیات‌وحش سهند
۶۴	ماهی قزل‌آلا (قزیزیل آلا بالیق)

فصل دوم: جایگاه جغرافیایی لبقان

۷۹	شناسایی محیط جغرافیایی
۸۱	آب و هوا
۸۲	کوه‌ها
۸۳	رودها
۸۷	چشمه‌ها
۹۳	بادها

فصل سوم: جایگاه تاریخی لیقوان

۱۰۷	نام لیقوان
۱۱۰	تاریخچه لیقوان
۱۱۳	اماکن و بناهای تاریخی
۱۱۷	حوادث و وقایع تاریخی
۱۲۱	حاج احتشام لیقوانی
۱۲۳	کشته شدن حاج احتشام
۱۲۶	داد و ستد در قدیم

فصل چهارم: جایگاه اجتماعی لیقوان

۱۴۱	نهادهای اجتماع
۱۴۱	الف) خانواده
۱۴۵	ب) تعلیم و تربیت
۱۴۸	ج) مذهب
۱۵۲	جامعه روستایی و مهاجر
۱۵۸	خواسته‌ها و آرزوها

فصل پنجم: جایگاه اقتصادی لیقوان

۱۷۱	پایه‌های اقتصادی لیقوان
۱۷۲	۱- دامپروری
۱۷۵	مرغوبیت پنیر لیقوان و وجه تمایز آن با سایر پنیرهای سنتی
۱۷۵	علل مرغوب بودن پنیر لیقوان
۱۷۵	نحوه دوشیدن شیر از دام
۱۷۷	مشکلات دامپروران
۱۸۰	۲- کشاورزی
۱۸۲	کشاورزی لیقوان و اصلاحات
۱۸۴	۳- شیرپزی
۱۸۵	قیمت‌گذاری شیر در لیقوان و تفاوت آن با سایر مناطق ایران
۱۸۷	۴- داد و ستد

فصل ششم: جایگاه فرهنگی لیقوان

۲۰۰	آتا بابا سوزلری (ضرب‌المثل‌ها)
۲۰۱	دانشماق دبلری (آداب حرف زدن)
۲۰۵	دوستلوق (آداب دوستی، وفاداری)
۲۰۲	دایانماق، چتینه دوزمک (استقامت و پایداری)
۲۰۹	آلین یازیسی (بخت و اقبال)
۲۱۳	دوز بیلمه‌ماق (کفران نعمت، نمک‌نشناسی)

۲۱۵	گنچنمه، اويوشما (مدارا)
۲۱۷	ترسیلیک (تضاد)
۲۲۰	وارلی کارلی اولماق (بزرگی)
۲۲۲	دینجلیق (آسودگی و بی خیالی)
۲۲۳	یارادیلش (غریزه و ذات هر موجود)
۲۲۶	یوخسوللوق، آجلیق (تنگدستی و فقر و گرسنگی)
۲۲۹	گۆرگی (تجربه)
۲۳۱	یاراشیرلیق (لیاقت - برابری - اندازه)
۲۳۳	قارشیلیق (مکافات عمل)
۲۳۶	چالیشماق (سعی ؛ تلاش)
۲۳۹	یئنئیشمه (تجربه و نوآوری)
۲۴۱	ایشی بوش بوتماق (سهل انگاری)
۲۴۴	آلیش وئیش (داد-ستد)
۲۴۹	بیرلیق (یکدلی و همبستگی)
۲۵۱	ایکی اوزلیلیق، بۆرک قویمه (کلار زاری دورویی)
۲۵۴	چوخ ایستمک، تاماه (طمع، زیاده، ماه)
۲۵۷	ایشلرین سونی (چرخش روزگار و عاقبت، سبب کز)
۲۵۹	اؤ سوزلری (زن و شوهر و فرزندان)
۲۶۲	سوبایللیق (مجردی، قبل از ازدواج)
۲۶۳	قوناق (میهمان)
۲۶۵	قونشی (همسایه)
۲۶۷	قانیقلیق (قناعت)
۲۶۸	آغیرلیق (سنگینی، وقار)
۲۶۹	قیت میر (خسیس)
۲۷۱	اوزینی توتماق، قازانماق (تکبر، خودخواهی)
۲۷۳	کۆک (ریشه، اساس)
۲۷۴	اوس (عقل)
۲۷۶	قالماقال، قاریشیقلیق، تارتیشما (هرج و مرج، جنجال)
۲۷۸	تانری نین ایشلری (آنچه خدا می خواهد)
۲۷۹	توپراق، اؤلکه (وطن)
۲۸۰	ایگیت (جوانمرد)
۲۸۱	جۆر به جۆر (گونگون)
۲۸۴	اٹله بیل
۲۹۲	داها بیر پارا دئیملر و اصطلاحلار
۳۰۲	هاوا دولانیشیقی دئیملری (اصطلاحات آب و هوا)
۳۰۸	گون لر (روزهای هفته)

۳۰۹	آیلار (ماه‌ها)
۳۱۱	پالتارلار، گنیم‌لر (پوشاک)
۳۱۴	قره مال‌لار (اقسام گاو)
۳۱۵	داوارلار (اقسام گوسفند و بز)
۳۱۷	آت اتششکلر (اقسام اسب و الاغ)
۳۱۸	یئر آدلاری (اقسام زمین)
۳۲۲	هولا، خرمن دؤیماق (برداشت گندم و خرمن کوبی)
۳۲۵	یئم وئرماق (علف‌دهی دام)
۳۲۸	آغارتی (مواد لبنی)
۳۳۰	ساخسی قاب‌لار (ظروف سفالی)
۳۳۲	آغیرلیق اولجی (ری (۱۰) حدهای وزن)
۳۳۴	سو سوارماق (آب و آبیاری)
۳۳۶	تندیره‌سر حاجاتلار (لوا: سوز برا)
۳۳۸	اودون اوجاق (مواد سوخت و گیش)
۳۴۰	چۆره‌کلر (نان‌ها)
۳۴۲	حاجاتلار (ایزار دهقانی)
۳۴۸	فرش توخوماق حاجاتلاری (ایزار قالی‌بان)
۳۵۱	دۆشه‌نکلر (زیراندازها)
۳۵۳	بایاتی‌لار (بایاتی‌ها)
۳۵۸	دبیلر (مراسم)
۳۵۹	ایلین سون گنجیسی (شب آخر سال)
۳۶۰	یئنی ایل (مراسم تحویل سال نو)
۳۶۲	اولی یئرن گۆتۆرمک و توپراقا تاپیشیرماق (مراسم تشییع و خاکسپاری)
۳۶۴	یاس ساخلاما مجلس‌لری (مجلس ترحیم)
۳۶۶	دوغولما (تولد)
۳۶۸	دبلی اتلجیلیق (خواستگاری رسمی)
۳۷۰	طبق آیارماق (سینی بردن)
۳۷۲	آناقلیق پایالاری (هدایای نامزدی)
۳۷۳	توی (عروسی)
۳۷۴	چاهاز یازما (نوشتن چیه‌زیه)
۳۷۸	توی گنجیسی (شب عروسی)
۳۷۹	شیوه‌های گوناگون اجرای جشن در شب عروسی
۳۸۱	عاشیق‌لار (عاشیق‌ها)
۴۲۱	منابع

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشگفتار

همتم بدرقه راه کن ای طایر قدس
که دراز است ره مقصد و من نو سفرم
حافظ

سال‌های سال بود که احساس می‌کردم درباره زندگی باید مطالبی گردآوری کرده و کتابی به وجود آورم و فقدان نوشته‌ای جامع و درخورسان این مکان، کاملاً برایم قابل لمس بود اما سختی‌های زندگی و مشکلات مادی و روحی پیوسته به راهم می‌شدند و رو در روی آمالم قرار می‌گرفتند. روزها به تندی سپری می‌شد و من در گذران عمر، فرصت‌ها را یکی پس از دیگری خارج از دست می‌دیدم و از این وضعیت دلوایس و ناخشنود بودم. تا اینکه برای رهایی از این گیر و دار، یکباره دست از هر مشغله‌ای کشیده و به دنیا و مافیها پشت پا زدم و در حدود دو سال از بهترین روزهای زندگی‌ام را به مصرف این مقوله رسانیدم. یعنی از سال ۱۳۹۳ به طور جدی و عملی تحقیقاتم را شروع کرده و در سال ۱۳۹۵ شمسی به پایان بردم.

در طی این مدت تمامی تلاشم بر آن بود که در این راه از هیچ کوششی فروگذار نکنم پس، سختی‌های زیادی را به جان خریدم و دشواری‌های گوناگون را تحمل کردم و به سعی و همت، به نقاط دست نیافتنی بسیاری نائل آمدم اما با وجود اینها هیچ‌گونه ادعایی نمی‌رود

که این کتاب مجموعه‌ای است کامل و جامع و خالی از ایراد و نقص.

همانا چاپ یک کتاب از یک سو نشان‌دهندهٔ پایان راهی است که پیموده شده است و از سوی دیگر آغاز مسیری برای بررسی‌ها، نقدها و کارهای جدید می‌باشد. لذا از تحصیل‌کردگان و قشر جوان انتظار می‌رود با دیدی تازه و در فضایی متفاوت و همچنین در ابعادی دیگر، به این منظر نگریسته و کاستی‌های آن را جهت تکمیل در چاپ‌های بعدی آشکار کنند، البته اگر فرصتی داشته باشیم.

اگر این کتاب در ۳۰ و یا ۴۰ سال پیش از این نگاشته می‌شد یقیناً به مجموعه‌ای نفیس و بی‌بدیل تبدیل می‌گشت و یادگاری برای اعصار و انسان‌های آینده باقی می‌ماند چرا که ساختار زندگی مدیم غالباً فروپاشیده و از اوضاع معیشتی و اجتماعی آن زمان نه عکسی در دست داریم و نه گزافی یا مقاله‌ای تهیه گردیده است. کوچه‌ها و محله‌ها به کلی دستخوش تغییر گشته‌اند، آداب و رسوم مدیم و بسیاری از کارهای هنری و صنایع دستی، به باد فراموشی سپرده شده و یا به گونه‌ای دیگر شکل گرفته‌اند. آنهایی که سرگذشت و خاطرات تلخ و شیرین این دهکده را در سینه داشتند اکنون در زیر خاک به خواب ابدی فرو رفته‌اند.

هیولای توسعه و تمدن، به همگین خویش را بر سر جوامع بشری افکنده و در سر راه خود هر چیزی را به دلخواه می‌دازد و با شتابی هر چه تمام‌تر، بر اصالت‌ها می‌تازد و واکنش ما، هیچ کار دیگری به استثنای به غیر از خیره خیره نگاه کردن و افسوس خوردن!!

در نگارش کتاب حاضر، هدف و مقصود اصلی، ترسیم چهرهٔ لیقوان و توصیف ویژگی‌های آن بود. اما در میانهٔ راه، نکته‌ای که برایمان روشن شد، اینکه همهٔ گفته‌ها و نوشته‌ها در مورد این نقطه، بدون آشنایی جامع با کوهستان سهند، مقدور و ممکن نیست. لذا فصلی را به شناسایی سهند اختصاص داده و آن را در ابتدای کتاب تحت عنوان سهند و سهندآباد قرار دادیم.

لازم می‌دانم متذکر شوم، در این کتاب، گاهاً مطالبی از یک فصل به ناچار در فصلی دیگر و یا در جایی غیر از جای اصلی آن تکرار گشته و به نوعی دیگر آورده شده است. این مسئله، بر زحمت و حوصلهٔ خوانندگان می‌افزاید و ما را پیش از باب مطالعه شرمسار می‌کند. اما آنچه واضح و مستلزم است این است که هر فصلی وظیفه و رسالت خود را عهده‌دار است و آن طور که از نام آن پیداست حول همان محور دور می‌زند.